

Globalizálni a szolidaritást

Az EAEA kérdésvetéseit a Confintea VI előkészítéséhez*

Az Európai Felnőttképzési Társaság és a Felnőttoktatás Nemzetközi Tanácsa több éve rendszeres konzultációk keretében közösen készül a VI. Felnőttoktatási Világkonferenciára (CONFINTEA VI), amely Brazíliában lesz 2009-ben.

Mi a jelentősége a Confintea VI-nak a világban és mi a jelentősége az európai régió számára?

A felnőttoktatás közel egy évtizednyi fejlődésének, régi és új problémáinak áttekintésére ad lehetőséget, s egyben az előrettekintésre is, elsősorban Európa és a globális világ viszonyának és egybekapcsolódásának kérdéseit illetően. Az európai szervezet teljes egészében támogatja a globális felnőttoktatási tanácsnak A tétet képező kulcstémák c. dokumentumát, amely négy fő témát javasol a középpontba állítani a 2009-es világtanácskozás előkészületeiben:

- a szegénység és a felnőttoktatás
- a bevándorlás és felnőttkori tanulás kapcsolata
- a felnőttoktatás az Oktatás Mindenkinek és a Milléniumi Fejlesztési Célkitűzések nevű programokban
- olyan új szakpolitikai fejlesztés és jogalkotás szükségessége, amely minden megkülönböztetés nélkül biztosítja a tanuláshoz való jogokat.

Az V. CONFINTEA-t követően nemhiába vetődött fel igényként az ajánlások, fejlesztési javaslatok civil monitoringja, hiszen a szavak tengerét jelentő, korábban elfogadott ajánlások, ígérek és kormányzati elkötelezettségek teljesülése sok esetben „írott malaszt” maradt. Nem sok értelme van évtizedenként ugyanazt deklarálni.

Ez a dokumentum inkább vitát kezdeményező kérdésvetések sora, semmint értékelés, vagy kötelező iránymutatás. Az V. Confintea 2003-as időközi értékelésére akkor az EAEA készített egy beszámolót a saját tevékenységéről.²

Három fontos üzenet szól a 2008-as, Budapesten sorra kerülő regionális előkészítő konferencia vitáihoz és a 2009-es brazíliai világtalálkozóhoz.

1. a biztos eligazodáshoz nem árt emlékezni arra, amit valaha helyesen láttunk, akartunk és tettünk
2. az európai felnőttképzéspolitikai-fejlesztés (adult learning policy development) egyedülállóan pozitív egy térség nemzetközi együttműködésében, amit

fejleszteni kell és dialógus formájában ki kell szélesíteni

3. a szolidaritást globalizálni kell, amiben Európának különleges a felelőssége

1. TANULNI A MÚLTBÓL. VISSZA KELL SZEREZNI AZ EREDETI TETTEK ÉS GONDOLATOK ÉRVÉNYÉT

Ha áttanulmányozzuk az UNESCO és CONFINTEA dokumentumokat 1949-től 1997-ig és 2003-ig – több mint fél évszázadnyi időszak! –, a fejlődés hihetetlenül nagy és jelentős, még ha nekünk a jövő kihívásaihoz kell is igazodnunk.³A fejlett európai országok kis csoportjához (1949) képest egyre jobban kiszélesedett a részt vevő államok és civil szervezetek száma, s a konferenciák, dokumentumaik, a megelőző fórumok, kutatások növekvő színvonala nagyban hozzájárultak a felnőttképzés és felnőttkori tanulás (adult education and learning) világméretű fejlődéséhez. S ezen keresztül a társadalmi és gazdasági fejlődéshez. Ebből a szempontból fontos állomás volt a Napirend a Jövő számára 1997-es dokumentum, amely szakmai és tudományos kutatások sorára alapozva, minden korábbinál átgondoltabb programot ajánlott a tagállamoknak. Most mégis egy másik UNESCO dokumentumra, az 1976-os Ajánlások a felnőttoktatás fejlesztéséről címűre szeretnénk hivatkozni, amely a második világháborút követően az első alaposan kidolgozott felnőttoktatás-fejlesztési szakpolitikai dokumentum. A '76-os először ajánlasként fogalmazott meg fogalmakat és olyan fontos alapelveket, amelyeknek érvényesítéséért 30 év után is néha kicsinyes, napi küzdelmeket kell folytatni a XXI. század elején.⁴ Mind a '97-es hamburgi, mind az 1976-os nairobi dokumentumban megtalálható minden téma, probléma és javaslat, amit azóta is rendszeresen napirenden tartunk, s ezt tesszük most, 2008-ban és majd 2009-ben is.

Megéri néhány további szót vesztegetni a '76-os dokumentumra, mert forrásnak tekinthető a tekintetben, hogy honnan kell kezdenünk a gyökereinket megerősíteni. Azóta sincs például jobb definíciója a felnőttoktatásnak. A dokumentum megfogalmazásaiban a személyiség és annak méltósága áll a középpontban: „... az oktatás és a képzés lehetőséget biztosít mindenki számára a személyisége teljes kibontakoztatására”. S az okmányban a képzettség és a tudás mellett ugyanolyan fontos volt „az olyan képzés és attitűdformálás, amely alkalmassá teszi az egyéneket a személyi-

ségük teljes kibontakoztatására”. El lehetne ma képzelni, hogy az ún. „üzleti hatékonyság” fogalmába beletartozzék az a képzés, amely „kifejleszti azon kreatív képességeket, amelyekkel akár egyénileg, akár közösségben új anyagi javak és szellemi, esztétikai értékek állíthatók elő”?... S a mai aktív állampolgárság „halvány” fogalma vajon eléggé előtérbe helyezi-e, hogy az állampolgári tudatformálás „különösen meg kell hogy célozza a független és kritikus gondolkodásmód kifejlesztését”?

Ahogy az EAEA alapításának 50 évfordulóján (2003) is hangsúlyoztuk: a múlt egyik fontos üzenete, hogy az európai szervezet mindig is törekedett a felnőttkori tanulás társadalmi és demokratikus jelentéstartalma teljességének a gyakorlatba ültetésére. Nem nosztalgjáról van szó, a világ néhány évtized alatt nagyot fordult. De jó tudni, hogy érdekcsoportok sokaságának szakpolitikai fejlesztési ajánlásai, s a tudományos kutatások garmadája között, mi az, ami továbbra is biztosan a jövőbe mutat.

2. AZ EU-BAN ÚJ LENDÜLETET VETT A FELNŐTTKORI TANULÁSSAL KAPCSOLATOS SZAKPOLITIKA FEJLESZTÉSE

A Memorandum az élethosszig tartó tanulásról c. 2000-ben megszületett dokumentumot követően, a 2000-es évek közepére került napirendre, hogy a felnőttoktatás mint az élethosszig tartó tanulás egyik fontos pillére, önálló politikai ajánlás tárgya legyen. Az EAEA büszke arra, hogy nyílt tenderen elnyert tanulmánya, a Trends and Issues in Adult Education in Europe,⁵ (Trendek és témák a felnőttoktatásban, Európában), számos más tanulmánnyal együtt, hozzájárult a 2006-ban megszületett felnőttoktatási ajánláshoz – Felnőttkori tanulás: tanulni sohasem késő⁶ –, és az ajánlás alapján kidolgozták a Cselekvési Terv a Felnőttkori Tanulásról: Tanulni soha nem késő.⁷ című programot. Mindezzel a Lisszaboni Stratégiának – amely az Unió legátfogóbb politikai programja – külön elismert és integráns részévé vált a felnőttkori tanulás. 2010-ig, s azt követően a lisszaboni folyamatot folytató újabb EU programban a felnőttoktatás fejlesztése állandó és önálló elem lesz, ami nagyjelentőségű előrelépés. A két Közlemény alapján számos további kutatás, fejlesztés, és tender-tevékenység indult el, nem beszélve arról, hogy az Élethosszig tartó tanulás 2007–2013 program jobban összpontosít – elsősorban a Grundtvig programon keresztül – a két megfogalmazott cél megvalósításának segítésére. A

2006-os Közlemény a következő öt fontos üzenetet fogalmazta meg:

1. A résztvevő akadályozó tényezők megszüntetése
2. A felnőttkori tanulás minőségének biztosítása
3. A tanulási eredmények elismerése és jóváhagyása
4. Befektetés az idősebb népességbe és a bevándorlókba
5. A felnőttkori tanulás monitorozásának fejlesztése

Bizonyos értelemben új és pozitív elem, hogy az emberierőforrás-fejlesztés, a munkaerőpiaci képzés és a szakképzés hagyományos dominanciájához képest nagyobb hangsúly került a társadalmi beilleszkedésre (social inclusion), a nem-formális tanulásra (non-formális adult learning), az időskor (ageing), a bevándorlás-népességmozgás (migration) és a felnőttképzés (adult education) kapcsolatára. Új szemlélet a „tanulási eredmény” hangsúlyozása és mindenféle tanulás elvi egyenrangúságának elismerése. Előtérbe került a nem-formális felnőttkori tanulás nagyobb mértékű átláthatóságának, minőségfejlesztésének szükségessége, a felnőttoktatási szakma fontossága. Felmerült az igény a felnőttoktatás terén szükséges, sajátos indikátorok és ún. célszintek bevezetésére is a fejlődés elősegítése és monitoringja érdekében. Mindezek évtizedekkel mérhető jelenetős előrelépéseket jelentenek.

A Bizottság persze még most is a saját apparátusának nehézkes önmozgása, és a sokszor a tagállami önállóság elvére hagyatkozó érdektelenség, valamint a sokszínűsre hivatkozó érdekellentétek Szkillája és Kharüdisze között hajózik. Óvja Isten a sziklába ütközésektől. Tárnyilagosan meg kell állapítani, hogy az Oktatási és Kulturális Főigazgatóság felnőttoktatással foglalkozó egységével kialakult egyre jobb megértés és partnerség nem jelenti azt, hogy a fejlesztési ajánlásokban megfogalmazott feladatok megvalósítása előtt ne tornyosulnának továbbra is akadályok. Ilyen először is a saját szakmai erőforrásaink kellő, hatékony mobilizálásának a hiánya. De ott van egy több évtizedes gát is: a nem-szakmai felnőttoktatás gyenge pozíciói. További elem a Bizottságra nehezedő, átláthatatlan, nehézkes bürokrácia, valamint bizonyos hagyományos érdekcsoportok bénító primátusa. Mindez a finanszírozási stratégiák megváltoztatási nehézkességében is világosan kiütöközik.

Az európai térség elöl jár a felnőttkori tanulás (adult learning) fejlesztésében, és a Bizottságnak éppúgy, mint a szakmai szervezetek, NGO-k számára is fontos, hogy eredményeiket és problémáikat megvitathassák egymással és

megoszthassák a világ más térségeivel. Ezáltal az EU maga is nagyot léphet tovább a fejlődésben. Mindehhez a budapesti regionális konferencia előkészületet, a 2009-es világtalálkozó pedig kivételes fórumot jelenthet.

3. GLOBALIZÁLNI A SZOLIDARITÁST

Egy átlagos felnőtt tanuló is tudja, hogy a globalizáció hajtómotorja nem a felnőttoktatás. Ugyanakkor kevés annak a beavatkozásnak a mennyisége és minősége, amit a felnőttoktatásnak kötelessége lenne megtenni. Az 1985–1994 közötti és az 1995–2004 közötti időszakban a fejlődő országokban a felnőttkori írás-olvasási készség 68%-ról, 77%-ra nőtt.⁸ Ugyanezen periódusok alatt globális szinten az írás-olvasási készség népességen belüli aránya 76%-ról, 82%-ra emelkedett. Mindemellett még mindig 774 millió fő analfabéta és 80 millió iskoláskorú gyermek nem jár iskolába. Egy felnőtt írástudóvá tételének egységnyi becsült ára 50–100 USD között mozog. Az analfabéta felnőttek 85%-ra 35 országban található (660 millió). A Dakarbani 2000-ben megfogalmazott cél, hogy 50%-ra csökkentsék az analfabéták arányát, 2015-ig a támogató országoktól 5,6 milliárd USD-t tenne szükségessé, miközben a tényleges támogatási felajánlások és elkötelezettségek csak 1,5 milliárd USD-ra rúgnak. Mint köztudott, csak az első amerikai bankmentő csomag több mint 800 milliárd USD-t tartalmazott, s összeszámolható, mekkora nagyságrendű csomagok követték ezt az EU-ban is. Az alfabetizációs példa találó, még ha kis szelete is a felnőttkori tanulásnak, amit évtizedek óta leszűkítenek az írás-olvasás tanítására. Az UNESCO központi honlapján még olyan rovat sem található, hogy „felnőttoktatás és tanulás”

Mit jelent a szolidaritás globalizációja?

Kétféle dolgot. A felnőttoktatás hatókörét ki kell szélesíteni a „globális citizen” felfogás és együttműködés alapjain (mozgalom); továbbá a nemzetközi, szakmai modernség és versenyképesség szabványainak kialakítását és egymástól, kormányoktól való elvárását közösen kell érvényesíteni. A kettő szorosan összefügg és egyformán fontos. Nem lehet színpadias feszültség-levezető mozgalmi show-k rendezésével feloldani a növekvő globális különbségeket, s nem lehet a relatíve fejlett EU szakmai eredményeit más körülmények és struktúrák közötti viszonyok

és értékrendek közé átültetni. Ugyanakkor a különbségek megértéséhez és kezeléséhez sokkal több kölcsönös erőfeszítésre van szükség.

– Mindenekelőtt a felnőttoktatás missziójának megújítása lenne kívánatos. Széles, pluralista és humanista értelmezésre és gyakorlatra van szükség annak jegyében és annak hangsúlyozásával, hogy a felnőttoktatás a társadalmi különbségek és igazságtalanságok csökkentéséért és a személyiség méltóságának szolgálatában áll. Elsődleges társadalmi, közösségi missziója van, nem pusztán individuális, redukcionista, eszköz- és gazdasági jellegű, mint ami az elmúlt évtizedben egyoldalúan érvényesült.

– E tekintetben az Európai Parlament képviselőinek és más döntéshozóknak a jelenleginél nagyobb befolyására van szükség. Az EU általános intézményi és politikai nehézsége és a különféle válságok már régóta napirendre tűzték a bürokráciaellenesség és a civil társadalom hatékony bevonásának pusztán hangoztatásán való valóságos túllépést s a kihívással szembenező programok megindítását. A felnőttkori tanulás ezen a téren fontos szerepet játszhat.

– A felnőttoktatás önmagában nem képes társadalmi strukturális változásokat elérni, de programjába kell vennie, hogy segítse a globális világ kormányozhatóvá válását és átláthatóvá, ellenőrizhetővé és irányíthatóvá tételét a sokféleség, a méltányosság, az egyenlőség és a béke jegyében.

– Küzdeni kell az UNESCO egyetemességének teljes értékű, az oktatásban játszott szemléleti dominanciájának visszaszerzéséért. Ez nem jelenti azt, hogy mind az UNESCO-nak, mind a brüsszeli Bizottságnak ne kellene átvennie valamennyit például az OECD és más szervezetek hatékony munkamódszereiből. Az UNESCO-n belül pedig el kell elismertetni a felnőttoktatás és az élethosszig tartó tanulás szerepének kiemelkedő fontosságát. A párizsi UNESCO kinyilatkoztatások önmagukban nem elégségesek. Meg kell erősíteni az UNESCO hamburgi Élethosszig tartó Tanulás Intézetének a státuszát és szerepét.

– Az európai térségen belül különös jelentőséget kell biztosítani az EU 27-ek közötti különbségek csökkentésének, az új tagállamok és jelöltek másodosztályú státusza teljes felszámolásának, és az Uniónál szélesebb Európai Tanács tagországok és szervezetek egyenrangú partnerként történő bevonásának⁹

– A felnőttoktatást és az élethosszig tartó tanulás területét integrálni kell az Európai Szomszédsági Politika programjába, s a együttműködés integráns részévé kell tenni.¹⁰

– Túl kell lépni az EU 27-ben a „nemzeti alapú”

nemzetközi együttműködés egyoldalúságain. Érvényt kell szerezni annak a belátásnak, hogy az egész EU, tagállamai és a nemzetközi donorok közös, dialóguson alapuló, koordinált, globális együttműködése érhet csak el bármilyen hatékony eredményt a mai globális trendek sodrása közepette. Az ún. Észak–Dél támogatások felét az EU és tagországai adják globális szinten. De vajon milyen hatékonysággal? E tekintetben az transzatlanti szakmai együttműködés és etikai felelősség újragondolása is szükséges.

A szakmai primátus letéteményesi kényelme Európában is múlté. A világ más dinamikus térségei mást és másként akarnak elérni és fejleszteni az felnőttoktatásban is. S a világ előre menetelét a szegényebb és elmaradottabb többség fogja meghatározni, mert leginkább ők érdekeltek a változásokban és a méltányosság érvényesítésében. Az európai térség szakmai szervezeteinek őszintén tanulniuk kell a törekvéseikből és támogatniuk kell azokat a globális párbeszédre keresztül.

Dr. Szigeti Tóth János

* Sz. Tóth János, mint az EAEA elnöke a szervezet számára készítette az alábbi vitaanyagot 2008 nyarán, tehát még a pénzügyi világválság láthatóvá válása előtt, amit az elnökség megvitattott és elfogadott, mint munkadokumentumot.

1 ICAE REPORT Agenda for the Future: Six Years Later <http://www.icae.org/ű>

2 Coping with the learning challenge – Between idealism and reductionism Brussels, Budapest, Helsinki, 2003

3 Confintean publications:
<http://www.unesco.org/education/uie/confintea/publications.html>
Previous Confintea documents:

http://www.unesco.org/education/uie/publications/confintea_5.shtml

Thematic brochures:

<http://www.unesco.org/education/uie/confintea/booklets.html>

4 Recommendation on the development of adult education adopted by the General Conference at its nineteenth session of UNESCO

Nairobi, 26 November 1976

http://www.unesco.org/education/pdf/NAIROB_E.PDF

5 <http://www.eaea.org/index.php?k=10263>

Adult education trends and issues in Europe (2006)

Reports and studies:

http://ec.europa.eu/education/doc/reports/index_en.html

Study on adult education providers (2006)

Adult Learning Profession in Europe (2008)

Non-vocational adult education in Europe

http://www.eurydice.org/ressources/eurydice/pdf/0_integral/083EN.pdf

6 DG EAC

http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/index_en.html

<http://www.nepfoiskola.hu/ppkevj/dokumentumok2008/ajnalas.pdf>

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriSv.do?uri=COM:2006:0614:FIN:EN:PDF>

7 <http://www.nepfoiskola.hu/ppkevj/dokumentumok2008/Cselktrv.pdf>

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0558:FIN:EN:PDF>

8 UNESCO 2004 EFA Global Monitoring Report 2005, Education for All – The Quality Imperative. Paris UNESCO Page 2

EFA Global Monitoring Report 2008 UNESCO Publishing, Oxford University Press
UNESCO ISBN 978-0-19-953263-6 page 63

9 European Neighbourhood Policy
http://ec.europa.eu/world/enp/index_en.htm
European Social Fund: http://ec.europa.eu/employment_social/esf/

10 http://ec.europa.eu/world/enp/index_en.htm